·d: uit exordio et·c ... erito die uerbi gr̄a· Intendo do
minicare ad hue ... cem ut domus me ꝑtegat a cau
matibꝫ·i·caloribꝫ itensis et pluuiis· hic finis mouet
efficientem· Efficiens motus ꝑparat materiam et tan
dem in materia ꝑparata induat formam ex quibꝫ e
licitur finis et effectus causarum· Volens g̃ huius li
bri hre scientiam dꝫ cognoscere causas ut que mate
rialis· que formalis· que efficiens· que finalis· B·in ꝓ
ma glo· ꝓhemii cōpil· antique q̄ ipe decretales sub
singulis titulis collocate sunt sbm seu materia libri
decretalium· Sꝫ hic nichil est qꝛ ipe decretales ut
ꝑmittitur collocate nichil aliud sunt quam ipe liber·
et sic idem erit materia et lib' et nichil est causa sui
ipsius· Alij dicunt q̄ materia hui' libri sunt de
cretales ex̄ uagantes et noue constitutiōes supad
dite et hoc uidetur colligi hoc ꝓhemio et i ꝓhemio
antique compilatiōis· §·sane· et isti ꝑ se uidentur
hre azonem qui dixit in consili materia in summa·c̄
pri·q̄ tres codices·s·gregorian' ermogmianus·et
theodosianus et constitutiōes ex̄ uagantes sunt ma
teria ipsa codicis est ꝛ ar·q̄ materia digestorum est pene
duo milia librorum et plusquam tricesies milia uisuum·
·C·de·ue·iu·enu·l·ij·§·i·et grosso mo loquendo isti
dicunt uera· ut si quis diceret materia huius domus
sumpta fuit ut ligna et lapides i silua et lapidi ci
nis uicinis· Sim si quis loquatur de sbo seu causa
materiali ad q̄ ul' ad quam reducantur omnia que trac
tantur in arte illa seu q̄ est ꝑdicabile de omnibꝫ trac
tatis in arte tunc diceret q̄ bonum canonicum·i·fi
delium directiui esset sbm huius libri· di·iii·§·omis·
et·c·canon q̄ sic pho·si scientia est sub scientia et sbm sub
sbo·X·§·arismethica subalternat sibi musicam sic sbm
aris̄ce q̄ est numerus subalternat sibi sbm musice q̄
est nus sonorus et constat q̄ hec scientia subalternatur
seu supponitur ethice hoc est morali phie·C·de fis
nupt·l·i·in fi·J·de uita et ho·cle· ut clicorum mores·
Nam ethica dca ab ethi·q̄ est mos et ꝑcos scientia·q·
moralis scientia et hec hr̄t tres ꝑtes·s·monesticam in
qua agitur de regimine sui ipsius·ꝑconomicam in q̄
agitur de regimine domus·et politicam in q̄ agitur
de regimine ciuitatis et hoc innuunt nomina ex
pōnes et sm has ꝑtes dꝫ fieri ascensus al' est u
surpatio· Nam est absurdum q̄ carens monostica
eleuetur ad ꝑconomicam·J·de eta·et·q̄·indecor·et
carens ꝑconomica eleuetur ad politicam·xlvij·di·
·§·nec·et·xlviij·di·in pri·nunc tamen dispo' uni
uersi que in predcās usurpat tam in brachio seculari
quam ecclesiastico ponit mundum in statu i quo degit
et sicut ubi sistit naturalis ph's incipit medicus qꝛ
naturalis ph's principia sue artis dat in uli· s
medicus illa exequitur in ꝑticulari qꝛ medicus nō
sanat hoiem s hunc sic ubi terminatur ethica ut

... g̃ in tota ethica
sit sbm bonum humanum ergo in h libro sibi sub
alternato bonum modificatum erit sbm· Nam scientia
subalternata quandoqꝫ contrahit totum sbm ut est dic
tum de musica subalternata arismetice et quandoqꝫ partem
ut phia naturalis est de corpore mobili et medici
na sibi subalternata contrahit non totum sbm sed
ꝑtem qꝛ ipa est de corpore humano sic i ꝓposito bo
num canonicum est sbm· Item scientia subalternat a
liam sibi qꝛ una dicit ꝓpter quid ut geometria dicit
ꝓpter quid uulnera circularia tardius sanantur· Sꝫ non
dicit qꝛ eo q̄ ad scm non applicat· Sꝫ cirurgia dicit
h casu qꝛ non ꝓpter quid sit moralis scientia dicit ꝓpter
dicit suo modo ꝓut moralia principia ꝑtractantur· Sꝫ
h ars dicendo qꝛ sic statutum est·ff·de consti·pri·
·l·i·predcās duobꝫ modis sbm est predicabile de
omnibꝫ que sunt in hac scientia ad finem huius scie qui
tangitur·J·sic dico bonū ciuile·i·ciuium directiuū
esse materiam iuris ciuilis·ar·ff·de iust·et iure·l·ius
ciuile·inst·de iur'·na·gen·et·ci·§·i·et·§·ple·i·di·
ius ciuile et·iiij·di·c·i·et·§·i·et·c·erit· Causa aut
formalis duplex est·forma tractandi et forma trac
tatus·forma autem tractatus idem est q̄ diuisio li
bri in ꝑtes et primo hic lib' diuiditur in tres ꝑtes·in
ꝓhemium in quo narratur intentum huius libri·in
generali et in tractatum·J·de summa·tri·et·fi·ca·i quo
fit ꝓsecutio narratorum generaliter in speciali et in epylogum
·J·de regu·iur·et ille titulus est epylogatiuus seu re
capitulatiuus· Nam iuribꝫ positis in quinqꝫ libris ex
eorum aliquibꝫ elicitur regula que multa iura recapitu
lat in unam diffinitionem·uo·J·hoc·li·de regu·iur·in
fi·ca· forma autē tractandi idem est q̄ modus agē
di qui est multiplex·narratiuus·exemplorum positiuus·
decisiu' seu declaratiuus narratorum et iste modus
est cōis in hac arte·est ꝛ quandoqꝫ ꝓbatiuus·J·hoc
·li·de sū·tri·et·fi·ca·c·uno·ij·§·J·hoc·li·de heretici
cis cum scdm leges et reꝓbatiuus ꝛ quandoqꝫ con
suetudinis·J·h·li·de pe·et re·c·ij·ubi·et·J·hoc·li·
de consue·c·i·et·ij·et quandoqꝫ utrium antiquorum·J·hoc·
·li·de concessi·ꝑben·detestanda·quandoqꝫ etiam opio
num alti adherendo·J·hoc·li·de ꝑben·quia sepe·
Item modificatiuus·J·hoc·li·de ele·cum ex eo et si
cas q̄ in h ope allegando·J·et·s·nō sequor differen
tias tp̄is in cōdendo·s in hoc sequitur ordinem anti
que compilatiōis·Unde allegando de h·li·dicam·J·
et·s·h·li·nisi sim in·ti·de quo allegabo· Causa
uero efficiens fuit dn̄s bonifacius·ꝓ·viij·ut effi
ciens principalis·Sꝫ instrumentalis seu cooꝑans fu
it unus archos·i·princeps hoc est principium capi
ens unus epc hoc est superintendens·xi·di·cleros
et unus doctor qui dcīs est a docendo et doceo
idem est q̄ domū scio·ul' cieo·i·uoco·moneo·ul' con
grego·Isti g° tres coadiutores principia sumpserunt

UNIV. HELS. Mscr.

et dico ligauit bonu q est [illegible] i. honestum quo
ad mor reformatões et utile quo ad causar decisio
nes et delectabile quo ad illuminatõm intellectus
et accessionem affcus. et hic uere hz nomen pp. qr
ppe est in effectu admirantis et ipe hz nomen hz qr
admirabilis est itelligencia et efficacissime eloquen
cia et ideo pp dici dz. dicitur etiam pp. i. pater patrum.

Finis autem hui libri est ut mores reformentur et in
cia puniantur ac iurgia cinnientur traditionibz hic
contentis. j. h. phemio fin quem librum et fin pce
denti in fi. et. C. de ve. iu. enu. l. i. cc prin. ex quibz ap
paret quis titulus hui libri et cui pti phie supponatur.

Bonifacius. h. phemium diuid. phemiu apparatus libri sexti decretalium.
in duas ptes. primo premittit salutatõm.
scdo ponit eplam ibi. sacro sce. dicit ergo. bon.
epc. et ipi uere competit nomen epi qui supra omnes
est. ix. q. iij. cuncta et. c. p pncipalem et qui ne dum est
uocatus i ptem sollicitudinis sicut alii epi. h in totam
sollicitudinem ac plenitudinem potestatis et sic est sr
oms intendens. ij. q. vi. decreto. j. de pe. et re. cum ex
eo in fi. et iste uocatur. seruus. non ratione seruilis condi
tionis ut cum dicimus hõim quidam seruum et tunc
dr seruus a seruando. instit. de iur. pso. p totum. sz dr
seruus ratione suscepte seruitutis offitii. j. de renun. nisi c
pridem. s. alia uo et tunc seruus dr a seruiendo et
sic pp et imperator seruus dr ut hic et. C. de offic. p.
pto. ad h. l. i. cc prin. seruus etiam pot dici ratione af
fectionis qm hz ad subditos et laboris quem sustinz
p eisdem. ut. j. h. phemio in pn. et. j. de cen. c instan
cia et. xxviij. q. i. iam nunc ibi omn me feci seruum ut
pl'es lucrifacerem. et ne dum dr seruus. sz seruus ser
uor dei. qr ad istos sua itentio principalr dirigitur.
qr nichil ad nos de hiis q foris sunt. ij. q. i. multi. di
lectis filiis. qui aut uocentur uenerabiles fres qui
filii qui karmi habetur. j. de crimi. fal. qm grauii. j. de
conu. coniuga. karissimus. bononie. g° alii ad obser
uationem hui compilationis non tenebuntur. ar. j. de
. of. del. p. et. C. so. aut epla dirigitur alicui ut publica
tori ut hic et tunc alii tenentur et sic est. q. in omni
constitutione libri auctenticor in fi. Nam queuis constitutio
hit artare. sz qr equum est ignorantiam no legari. C
. C. de tabula gnali. h. x. Ideo dz fieri constitutionis publi
catio. aut. ut fac. no. const. coll. v. et no. j. hoc. h. de
regu. iur. in gnali. aut dirigitur iudici artatori ut ius
sumatur ex scripto artando p ipm illos quos ius arta
ti concedit et tunc nec ad alios potestas pscriptum at
tributa transit prorogatur ut dco. c. p. et. C. et dcm bo
nonia. i. bonor notitia nimis amabilis. sicut padua
. i. patens ducens amena sic pisius parens rimans
singula usque tribus et eciam locis et aliis sollemp
nibz studiis in quibz dz hndare bonor notitia et
pdua hnt amme amena et h rimari sigillatim uita
debent legi ut [illegible] locis exclusis primo amme

doctores. i. domini scie [illegible] i. uocantes [illegible]
tes et congregantes scolares [illegible] a scola grece et est
uocatio latine et uacare no est hic uacuum ee ul
fieri h uacare. i. intendere ut hic uiue uacans studio
. q. numqm sis moriturus uiue carens uitio. q. uita
eras carniturus. Item in uerbo uniusis tollitur ad
diuisa distractio qui enim ad unu uertuntur ad pla
non diuiduntur. Item in uerbo comorantibz p uocas
interpretatõm intelligitur studentis continuatio qm
dz face scolaris iuxta illud doctrina scolaris intsa
sa pit continuata uiget. ar. ff. de l. ij. l. legatis. s. o
natiuabz. Studere g' cupiens eligat locum aptum
ut in ubo bononie et in eo se continuet ut in ubo
comorantibz doctorem ydoneum eligat qui hns pia
am ipa docendi piciam ipam in eum infundat ut
in ubo doctoribz et hoc attente pquirat et inten
dat ut in ubo scolaribz et se non distrahat ad diuisa
ut in ubo uniusis alias non reputetur scolaris. h sco
laris nec gaudz puilio scolaris ex quibz colligo ho
stien. maledixisse et aut non debe dixisse comoran
tibz h studentibz qr studentem ex pdas colligo pre
sertim in ubo scolaribz. Nam scolarem ee est in stu
dio uacare. i. intendere et pprie stude est ut ait hug.
discipline inuigilare et cum magna uoluntate ani
mi applicare ad aliqd faciendum in ea. salutem. non
sic scribitur excoicatis. h sic spm consilii sanioris in
fidelibz aut sic uiam agnosce ueritatis ul sic deum
dilige et timere ul sic gram in presenti. p gliam ob
tineat in futuro ul sic spm grace salutaris et hee
captationes hntur loco salutationum. sz an papa
salutando excoicatum uideatur eum absoluere he
tur. j. de sen. exco. si alii. benedictõm. maior hz mi
nori bndicere et ideo papa maior omnibz aliis
bndiat. xxj. di. denique.

Sacro sce. hec epla diuiditur in quatuor ptes. in
exordium in narratõm. j. c. s. sane. in argumen
tatõm. j. e. s. quem librum. et conclusionem. j. e. s.
uniuersitati. iste. n. sunt ptes orõnis rethorice seu
eple ut ait ysidorus. prima in duas. primo ponit exor
dium gnale. scdo magis contractum seu spale. In
primo tangit eminentiam ecce romane in psidencia
et in subditor cura. scdo eius eminentiam i iurium
antiquor declaratõe et nouor editione. j. e. v. ? qs.
sic construe. Nos psidentes regimini sacro sce et c
magratum. xix. di. in memoriam. j. h. h. de pen. c
. h. s. plt. dispensatõis. dispensatio idem est i uno
sensu ut iuris cõis relaxatio. j. h. h. de elc. licz ca
non et. c. cum ex eo et. j. h. h. de eta. et qual. c. uno.
et alio sensu idem est q dispo ut hic et. j. de tornea.
. c. ij. et. x. di. cum. scandala. j. hoc. h. de of. lega. c. i.
et quas. sic construe. ut resecamus lites quas etc.
formas. C. de uet. iu. enucle. l. ij. s. h quia diuine.